

EMILIO CECCHI: MEXIKÓI KÉPEK.

Emilio Cecchi a mai olasz irodalom egyik legjelentősebb egyénisége, aki jó ideje leginkább a *Voce* és *Tribuna* hasábjain számol be kritikáiban az olasz irodalom és művészet értékeiről. Flórenci származás s alig valamivel van túl az ötvenedik évén.

Igazi toszkán szellem ; mély érdeklődéssel minden szellemi és emberi megmozdulás iránt. Ragyogó, tiszta stílusa őszinte humanizmussal van átitatva s gyakran színes, költői képekben gazdag. Impresszionista, de a könnyedén odavetett vonalak s a kissé fölényesnek látszó, szabad gesztiók mögött mélyen s átizzón ott lüktet mind az a forrongó, heves vágy az igazi szépség és emberiség után, mind az az élő, teremtő erő és kifogyhatatlan, megújuló életben vetett hit, mely évszázadok óta oly élénken s félre nem magyarázhatóan él minden igazi olasz művész szívében. És talán ez a magyarázata annak is, dacára a kaotikus időknak, hogy az olasz irodalom semmit sem veszített régi fényéből s talán soha aktívabb, bensőségesebb és mégis nagyobb emberi területeket felölelőbb nem volt, mint ma.

Az alább közölt szemelvények, melyekben Lawrence *The plumed Serpent*-jének bizarr civilizációja s egy halállal, borzalmakkal telített föld emereinek élete és reménytelen, sötét lelkesége rajzolódik elénk, Cecchi nem régen megjelent *Utazás Mexikóban* című munkájából valók.

Z. S.

I. Uszó kertek.

Talán Mexikó tengerszintfeletti magassága az oka, hogy az ég rendszerint boros és nyomasztó, mintha valami óriási szürke üvegbura borulna a vidék fölé. Vagy mintha a Xochimilco lagunáinak nedvesége szivárogná e fénytelen harang alá s az töltene be mindent párás, üvegházszerű levegőjével. A zaj vattás puhasága s a lélegzés nehézsége is mintha azt a látszatot erősítené, hogy az ember valóban egy hatalmas botanikus-kert mesterséges légkörében jár. Még az öreg épületek is, nem tudni miért, a lagunák poshadt levegőjében olyan benyomást tesznek, mintha élénkségük és ragyogásuk ellenére is a halál és a pusztulás vágyával dicsekednének.

A Xochimilco környékének házai nagyjából földszintes, fehérre meszelt viskók, melyekből karbonszag és kórházi hangulat árad. Még hozzá a pusztulás és szomorúság érzésével súlyosbítva.

Ahogy az ember kikerül a ritkán nőtt növényzet közül s halad lefelé a lagunán, a nap fénye is lágyul és mind erőtlenebb lesz. Az útszéli árkok mellett, a rossz, fából, bádogból, sárból összetákolt házak előtt virágtalan sövények álldogálnak. A nap bágyadtan hatol át rajtuk s úgy világítja meg mögöttük a bokrok és veteményes kertek zöldjét, mint valami ünnepi éjszaka lámpasora, amit elfeledtek eloltani s most fényes délben is világít.

A szűk kis kikötőhelyen, ahol a csónakok lengtek a vizen, láttam egyet, ami papírvirágjaival kidíszítve olyan volt, mint egy mozgó kis lugas. Az ember díszbárkának gondolta volna valami lakodalmas menet számára, ha a környező táj nem az Acheront idézi.

A csónakos egyet csapott az evezővel és már mentünk is lefelé.

Kanyargós, közönséges velencei kanálisokhoz hasonló árkokban siklottunk előre. A parton szalmatetős, durván faragott, oszlopos verandák állnak. Fürtös futónövények csokrai az ereszekben. Mindkét oldalon a poshadó növényzet pompája s a zöldszín végtelennek tűnő kiterjedése. Még a víz is, amin hajózunk, olyan mint valami hullámzó fűtenger. A házak lábánál, a vízre görnyedve, indián asszonyok mosnak, hálóingszerű öltözetükben. Néha felnéznek, alulról felfelé suhanó tekintettel fekete, olajszerű hajuk árnyékából és sötét szemük fehérje megvillan egy pillanatra.

A kép lassan szélesedik és a csónak a nagy kanálisok egyikére suhan. A vízből néhány lányira kertszerűen művelt szigetek tűnnek elő s a vízpartra jácintok, ibolyák virágos esője patakszik. Közöttük tyúkok és nyulak ugrádoznak. S fent, magasan a fejünk felett, karcsú sudarú, szürkés, pehelyszerű lombtakaróval borított fák reszketnek. Levetett reflexük fénye a sápadt éggel s a hullámok fakóságával egyforma, szürkés színné vegyül. Néha kertészeket látni, akik laposfenekű csónakjaikon a virágokat szedik. Ez is oly különös. Az alacsony csónak széle elmerül a vízben s messziről úgy látszik, mintha az emberek valami csoda folytán súlytalanul, libegve járnának a vizek felett.

Igy tart ez órákon keresztül. Az evezők lustán játszanak a vizen s a távolból lassan bontakoznak ki a Xochimilco lagunái. És az ember elgondolja, hogy bár ezek az «úszó szigetek», ezek a nagy, virágokkal, kioszkokkal és gyertyánfákkal ékes tutajok bizonyára idősebbek, mint amilyenek látszanak, végeredményben olyanok, mintha a Némi tó hajói zátonyra kerültek volna s lassan-lassan szigetté varázsolódtak volna. Annál is inkább, mert ezek a szigetek is a hordaléktól nagyobodtak meg ilyen szemérmetlenül s a rajta növő növényzet maradéka az, ami napról-napra több erővel szorítja szűkebb mederbe a folyó vizét.

Vasárnaponként, ha szép az idő, a mexikóiak nagy tömegekben keresik fel ezeket a lagunákat. Egyes helyeken a part mentén csinos lugasok állnak, ahol inni és táncolni is lehet. Bár mostanában nem valami sok turista jár ki, a víz szélén még mindig lehet látni a laci-konyhák tutajait. Tüzelnek, füstölnek s dohos serpenyők szaga, mely

oly különös kontraszt ebben a halálos légkörben, valahogy becsalja hozzájuk a sétálókat is.

Megmászok néhány kőlépcsőt s egy épület áll előttem. Innen jut Mexikóba az elektromosáram. A növényzet sűrű. A fák eltakarják az eget s még fényes nappal is sűrű homály borít be mindent. A lombok alatt még fojtottabban tűnik a virágok illata és még halálosabbnak a csend.

Csak messze, a gyáron túlról lehet hallani a szivattyúk lökését s a dinamók zümmögő bűgását... Valami tudatalatti érzés folytán azt éreztem, hogy a víz reflexeit, az ingadozó csónakokon libegő kerteszeket s minden mozgást körülöttem ez az alattomos zümmögés kormányoz. Olyanféle érzés volt ez, mintha egy hatalmas, automatákkal felszerelt vizióra belsejében vagy valami üvegedényben, talán éppen egy akváriumban lett volna az ember. S miközben ezen gondolkodtam, a fák csúcsairól egymásután langyos vízcseppek hullottak alá.

II. «Eccc Homo».

Mikor visszajöttem a Xochimilcoról, úgy határoztam, hogy benézek abba a kis barokk-templomba, ami nyitott, nagy ajtajaival úgy állott előttem, mintha pihenőket vagy jámbor ajtatoskodókat várt volna. Egyébként alig különbözött azoktól a kis kápolnáktól, amit az itteni urak szoktak építtetni a villáik számára, hogy ott hallgathassák meg a misét. Semmi különös nem volt rajta: oltár és csupasz falak. De az embernek olyan érzése volt benne, mintha valaki a háta mögött állna és onnan figyelné. Megfordultam. A fal mellett, a kapuzattól félig eltakarva, természetes nagyságba egy nagy, fából faragott Krisztus-szobor álldogált. A sok rémes dolog közt, amit a régi s új Mexikóban láttam, talán a legborzalmasabb.

Az efajta szobrok nagyrésze Spanyolországtól Dél-Olaszorszáig csaknem azonos; ott azonban sohasem tudják ennyire megfosztani a szépség magasztos eszményiségétől, mint itt. A vörös ronggyal betakart lagyékú test egy alacsony oszlopra van felfeszítve. Két oldalra dorong ugrik ki: ezen nyugszanak a kifeszített karok. A művész dühös jámborsága a valószínűtlen sebekkel borított testet annyira össze-visszacsavargatta, hogy merem állítani: Pilátus hóhéraiban nem volt annyi buzgalom, mint ő benne.

A lábszárcsontokon keresztül a buzogányütések szederjéskésége fut keresztül-kasul. A térdek olyanok, mintha vasgerebennel tépték volna fel. A törzs csupa vörös csík. A valódi töviskorona alatt a ritkán hajzat nyilván szokásból valódi hajból, talán éppen egy asszonyéból van készítve s oly nagy, hogy jórészt ez borítja be a testet. Most piszkos, poros az egész és pókhálók libegnek rajta. Ha egy kis légáramlat támad, ezek repdesni kezdenek rajta s az embernek az az érzése, hogy a meggyötört test ízeit kitépve térdre bukva lezuhan a keresztről.

De mind e pizoknál és sebeknél szörnyűbb az arc kifejezése ; különösen, ha távolabbról nézi az ember. Fáradtan, bágyadtan motoz bennem a gondolat : olyan ez, mintha a művész azt a Krisztust akarta volna megmutatni, aki az ember saját testében szenved. Talán éppen a peon-ra (parasztra) gondolt, aki a legutolsó és legmegvetettebb itt mindenek között. S aki ezt a Krisztust odaállította, engesztelhetetlenül hirdette azt a mexikói hitvallást, hogy a fájdalomnak nincsen fénye és nincsen vigasztalása. És ha az ember elgondolkodik azon a számtalan kőmaszkon, ami a mexikói Nemzeti Múzeumban van összegyűjtve, s mind egy motívumot variál, rájön, hogy azok valamennyien : egy kimeredt szemű haldokló arcát és hörgő száját ábrázolják.

III. Gyermecketetés.

Ahogy az ember széttekint ezen a tájon, a fal és por fehérségéből gyakran lát kiválni egy feketés árnyékot, ami a földön sötétlik, vagy az ajtófélfának támaszkodik. Már messziről észre lehet venni : a tárgy feketés, szabályos alakja igen szembeötlő. Koporsók ezek. Néha több is egyszerre, ha több halott van a háznál. Talán az örökös karbolszag innen magyarázható.

Utolsó Xochimilco-i emlékem, melyet még most sem felejtettem el, egy téren áthaladó temetési menet. Egy kis gyereket temettek. Az apró, fehérre festett koporsó tetején fehér virágokból nagy, fonott koszorú. Két fiatal fiú, egyik egy kis párnán, másik csupasz fején tartva vitte a könnyű kis terhet. Kettőjük között, a koporsó alatt egy harmadik : egy kis fiú ugrándozik. Az egész kép olyan, mint egy virágos párkányzat, melyet hat lendületben lévő láb és három éles arcél stilizál ezen a furcsa tájon.

A menet, nem tudom miért, oly szokatlannak és vidámnak tetszett előttem. Mintha a kis halott tért volna vissza egy kis árpacukorért, égetett agyagból készült lovacskáért vagy valami kedves babájáért, amivel elfelejtették megajándékozni erre a hosszú útra. S most még egyszer elbúcsúzik a tértől, ahol annyit pajkoskodott, aztán visszaugrik a koporsójába és vidáman elmege a Békességbe.

IV. Aranyerdő.

Még a sivatag vad költészete s a templom melletti kert fának patriárkális méltósága, levelek helyett pelyhes, gyapjúszerű lombzattal takart koronája sem tudta csökkenteni meglepődésemet, amikor — átmenve a Tepozotlan-i Szent Márton szeminárium udvarán s nagy, tágas termein — beléptem a templomba, mely tetőtől-talpig arannyal bevont szobrokkal, fadiszekkel volt elborítva.

Igazán nem olyan volt, mint egy templom belseje ; inkább valami különös, dús és gazdag növényzetű aranyerdőnek látszott.

Talán az egyetlen mód, hogy ezeknek a primitív lelkeknek az Istent, a szerencsét és a gazdagságot jelképezze. A gonosz és zsugori földdel szemben a Természet termékenysége; egy keresztyén Hesperidák-kertje, arany levelekkel, virágokkal és aranygyümölcsökkel.

Az aranyos oszlopok fent párkányzattá csavarodnak. És az aranyos fatörzs minden hajtásánál, a lombfészkek minden kis kiugrójában szentek szobrai, táncoló angyalok lába, ereklyetartó-szekrény, kagylóhéj, és pálmákkal, keresztel díszített képecskék foglalnak helyet. A főpárkány valamennyi angyala virágot tart az ölében s díszes keret vagy valami függöny redője fogja egybe őket. A korinthusi oszlopfők között azték motívumú gerendák keverednek el és támasztják alá a boltíveket. Némelyik oltár előtt üvegszekrénykében színesre s rikítóra festett viaszképmások fekszenek, melyek legtöbbjük olyan, mint azok a pásztorok, akik egy-egy erdőszélen vagy valami csendesebb folyóparton szoktak elszundítani.

A szentély környéke olyan, mint egy virágágy, amit már évszázadok óta nem takarítottak. Alig van hely benne a pap számára. A kis ablakokon keresztül, melyet sűrűn behálóz az aranyos fák lombjának levélzete, a napfény nehezen tud áthatolni s csak hol itt, hol ott hasít fényesebb sugarat ebben a szörnyen álmosító, aranyos párázatban. A fény végig suhan az oltárokon s a hármásával, négyesével elhelyezett szentképek üvegjén meg-meglobban, mintha valami időnként fel-felrobbanó rakéta volna. És amikor az ember azt hiszi, hogy végre már végzett ezzel a mennybemenetelhez hasonló látványossággal, felpillant és meglátja a legszebb szobrát. A Szűz áll ott gyermekével a karján; búcsút intve egy Purgatóriumba menő léleknek. Mellette jobbról egy védőangyal áll kis kosárával, melyben magasra nyújtott fejjel ott fekszik a lélek megtisztult ivadéka, s úgy tekint előre, mint egy anyját váró kis madár a fészében.

Finom és megható kép, de a barokk-díszek pompája itt is ugyanazzal a vásári ízléssel találkozik, mely oly lármássá és rikítóvá teszi bajszos pásztoraik, zarándokaik és harcias szentjeik képét. Csak meg kell nézni azt a kosarat, amiben az angyalok a megtisztult lelkek ivadékait vagy a virágokat tartják. Nemcsak szertelenül kivannak cifrázva, de alakjuk a függönyök és kiugrók vonalával is összeolvad. Holott olyan egyszerű kosarak, amikben a mexikói parasztok a csirkét vagy a tojást szokták a piacra hozni.

A Lorette-i Mária Asszonyunk kápolnájában, ami a templom végéhez van építve, az oratórium és a szomszédos öltöző, sekrestye dísz már nem ennyire zavaró. De a díszítés vágya, hogy legalább az anyaggal megőrizték a látszatot, majdnem világias díszekkel tölteti meg velük a termeket. A mozaikból való kövezet, a ragyogó csillárok és festett ablakmélyedések is azt mutatják, hogy inkább valami divatherceg garde-robe-jában vagyunk, mint templomban. És zavaros értelmzésű stílusban felrakott göndörhajú, kékre, vörösre festett

angyalok nemcsak ezt árulják el, hanem azt is, hogy szeretnek erőszakot tenni a dolgokon és még mindig sok bennük a falusi álmélkodás.

A szeminárium a forradalom után meglehetősen elnéptelenedett, bár még most is szívesen látná falai között az ifjakat. A bútorzata gyér, de még mindig jóállapotban van.

A gvárdián, egy kékselyem reverendába öltözött pap, ajánlkozik, hogy körülvezet. Míg megyünk, szakadatlanul ugrándozik és paralizistól kissé reszkető kezeivel egyre mutogat. Az angolt rossz spanyolsággal keveri. Mindent megmutogatott és megmagyarázott. S valósággal leste rajtam, hogy mikor csodálkozom. Levitt a konyhába és megmutogatta azokat a termeket is, ahol a könyvtárak voltak elhelyezve. Az egyik lépcső aljánál megvárt és bizonyos büszkeséggel nyitotta ki előttem a dolgozószobák ajtajait. S ha nem mutattam elég érdeklődést hatalma iránt, hogy mindezzel ő rendelkezik, vagy ha nem vettem észre valami érdekesebbnek látszó fényképet, oly kedves, gyerekes erőszakkal figyelmeztetett, hogy még akaratom ellenére sem tudtam ellefejtetni.

Mikor lementünk a veteményes kertbe, ahol egy nagy ciszterna terült el, ráhajolt a sápadt fényekben csillogó vízre és mint valami csintalan pásztorgyerek a hegyek között, éleset s hosszat füttyentett. S mikor a hang zengve eltűnt a vén épület boltívei alatt és remegésbe hozta a templom díszeit, boldog mosoly ült ki az ajkán.

Később, amikor eltávoztam, az volt a gondolatom, hogy ezt a kincses kamrát nem is emberi lény őrzi, hanem valami emberhez hasonló szatír. Olyanféle, akiről Szent Jeromos beszél Remete Szent Antalnak: faun, aki *se Deum credere professus est*.

Bizonyára ott ül a ragyogó lépcsőházban egy királyi székben és onnan kormányoz. Nem zavarja se csend, se orgonabugás s vidáman nyikkangat, mint egy kis állat. Pihenni a püspök kápolnájába megy s ha felébred, ugyancsak dörzsölheti ezek között az aranyvirágok, aranynapok és aranyüstökösök között a szemét, mintha csak egy igazi mennycsillagban volna.

Fordította: Zaka Sándor.

A cél felismerése szilárdságot ad; a szilárdság nyugalomhoz vezet; a nyugalom egyedül ad benső békét; a benső béke egyedül teszi lehetővé a komoly megfontolást; a komoly megfontolás vezet egyedül sikerre.

Kínai életbölcesség: KUNGTSE.

* * *

A múlttól a jelenig az árral lefelé visz az út, de ha a jövőből akarunk a jelenhez jutni, felfelé az ár ellen kell úszni.

Kínai életbölcesség LAUTSE: Változások könyve